

DISKUSIJA PO REFERATIMA IZ OBLASTI LITERATURE

B. GLAVIČIĆ *po referatu V. Vratovića:*

O uzajamnosti takve veze postoje, bez sumnje, jake indicije i već poodavno osnovane pretpostavke, ali istraživanja koja bi utvrdila stvarno stanje odnosa književnosti obaju jezičnih izraza nisu još, bar u nas (no, čini se, ni drugdje), u dovoljnoj mjeri poduzimana niti su toliko uznapredovala da bismo raspolagali u tom pogledu čvršćim podacima i trajnijim saznanjima od više ili manje vjerojatne, no još uvijek nedovoljno provjerene impresije. Pri izricanju dalekosežnijih sudova valja imati u vidu da nije riječ niti o konstantnoj niti podjednako intenzivnoj vezi, već o vrlo varijabilnom odnosu koji se više-struko mijenja od djela do djela, od pisca do pisca, od perioda do perioda, tako da se u nekim slučajevima taj odnos kreće — da se matematski izrazim — od nula do 100%. Uzmimo, na primjer, našega Kožičića koji je po svom opusu na hrvatskom jeziku srednjovjekovni pisac glagoljaš, dok je u svojim latinskim govorima (pisanima čak prije od hrvatskih djela) posve na razini humanističke misli svoga vremena. S druge strane, motivsko-tematske i druge veze Marulićeve hrvatske *Judite* i latinske *Davidijade* tolike su da se između njih gotovo stavlja znak jednakosti. Drugim riječima, kadšto se pretpostavljena uzajamnost svodi na prostu koegzistenciju dvaju paralelnih no suštinski veoma odvojenih književnih tokova, koji su opet kadšto međusobno maksimalno povezani. To su, dakako, ekstremni slučajevi jer bolju će sliku takve uzajamnosti dati — vjerujem — oni daleko brojniji koji zauzimaju širok prostor između tih ekstremnosti. U svakom slučaju, utvrđivanje i stupnjevanje toga odnosa težak je i dugotrajan posao koji tek stoji pred nama.

B. Glavičić, Zadar.

Š. ŠONJE *po referatu V. Vratovića:*

Smatram da je referent vrlo dobro istaknuo vezu koja postoji, odnosno koja bi morala postojati unutar neke regije ili nacije između književnosti na narodnom jeziku i one na latinskom. Literarno kreiranje na latinskom jeziku potrebno je svakako promatrati i kroz nje-

gove odnose sa literarnim kreiranjem na narodnoj živoj riječi, odnosno ta dva kolosijeka literarnog stvaranje treba ogledati u njihovim recipročnim vezama i utjecajima. Upravo zbog takvog aspekta pristupa proučavanju domaćeg latiniteta smatram da u njegovu valoriziranju treba voditi računa o stvarnom kontaktu pojedinog literate latinske riječi, ili pojedinog njegova djela, sa našim tлом, sa domaćim prilikama, sa domaćim literarnim strujanjem. Ako prihvatimo takav aspekt, što smatram nužnim, onda bismo došli do konstatacije da svaki pojedinac naš latinski literata, odnosno svako pojedino njegovo literarno djelo stoji u specifičnim, u neujednačenim odnosima sa našom književnošću. To bi se dalo izložiti na primjeru Ilijade Rajmunda Kunića, kao i ostalih njegovih literarnih ostvarenja. Znamo naime da je Kunić vrlo mlad napustio domaće tlo, nošen idealima jezuitskog Reda kom je pripadao, da se je rano otuđio domaćoj riječi, da je djelovao i umro u tuđini. Za njega bismo slobodno mogli kazati da je on svojim djelovanjem kozmopolita, da njemu latinska riječ služi kao medij u kontaktiranju, osobito književnom, svih nacija svijeta, odnosno Evrope. A ako smo Kunića i njegov literarni rad tako okarakterizirali, onda moramo priznati da je on naš specifičan literata, sa vrlo tankim vezama sa našom literarnom stvarnošću, i prije i kasnije. Na nama je, možda, da ga mi danas više približimo našoj literaturi, našoj prevodilačkoj praksi. Ove i ovakve refleksije dale bi se protegnuti, pro rata, i na neke druge domaće latiniste.

Osim toga u valoriziranju pojedinog domaćeg latiniste, ako želimo biti objektivni, nužno bi bilo ogledati njegov stav prema živoj narodnoj riječi, kao i prema književnosti na narodnoj riječi. Negiranje njezina prava na egzistenciju na literarnom, a možda i svakodnevnom polju, odvodi dotičnog književnika više ili manje od onog što nazivamo „naše“.

Mislim da sa ovih na brzinu iznesenih par misli nisam kazao ništa novo, ali referat druga Vratovića potaknuo me je da to istaknem.

М. Д. ПЕТРУШЕВСКИ у вези са рефератом *Елене Зографске* и са рефератом *Љиљане Тодорове*:

Кога зборуваме за Прличев, за двете негови епски поеми што се написани на грчки јазик — за *Арматолос* (= *Сергарот*) и за *Скендербеј*, морамо да водимо секако сметка за јазикот и стилот негов и за она што зборуваше другарката Зографска дека тој бил под некакво влијание на оние грчки научници и литерати на коишто им лежела во срцето обновата на Грција во рамките на византиската империја.

Нас како класични филолози не интересира пред сè таа класична тема во врска со грчката литература, т.е. со влијанијата што ги претрпел Прличев од старите грчки писатели, пред сè од поетите и на прво место од Хомер. Ако тој навистина бил наречен

δεύτερος "Ομηρος", втор Хомер, би било веројатно да има траги за тоа нешто и во грчките (атинските) весници од тоа време, па би требало малку повеќе да се задржиме на тоа и подобро да го аргументираме сето тоа. Јас се обидов во изданието на неговиот еп „Скендербеј“ да го илустрирам тоа со една низа зборови и изрази што биле употребени од Прличев под директно влијание на Хомера. Тука има голем број хомерски зборови а меѓу нив и *hapaх legomena*, како и други многу ретки зборови во грчкиот јазик воопшто, па и неологизми, до што тој најмногу држел и што најмногу го ценел. Тоа се гледа од неговата „Автобиографија“, колку многу држел до тоа да го збогатува грчкиот јазик со нови зборови, обично сложени епитети сковани во духот на грчкиот поетски јазик и на прво место во духот на Хомера. Тоа може човек да го најде денес во книгата „Скендербеј“ кај што изнесов еден доста голем список на тие зборови. Мене ме интересираше тоа и јас сакав да покажам дали е Прличев туку-така наречен „втор Хомер“ и што заправо најмногу придонесува и го оправдува тој негов епитет. Јас не мислам тука ништо да цитирам. Мене ми се чини дека кај тие работи би требало малку повеќе да се задржиме и конкретно да ги кажеме кога зборуваме за влијанието на грчката литература врз Прличев.

Што се однесува до работата на колешката Лилјана Тодорова, јас би имал нешто да забележам. Имено, кога ја избравме оваа тема — „Антиката и античкото наследство кај нас“, ние не мислевме со тоа „кај нас“ на нашето време, ами на нашата земја — на Југославија. Тоа „кај нас“ не мораме да го стеснуваме на Македонија, бидејќи ние го одржуваме тука првиот конгрес на Сојузот на сите југословенски друштва за антички студии. Би требало значи да зборуваме пред сè за наследството на антиката од старите Грци и Римјани кај нашите југословенски писатели, во нашата југословенска литература. Меѓутоа, голем дел од рефератот на Лилјана Тодорова не се однесува на писателите од нашата литература, ами на француските литерати. Само на крајот од рефератот имаше речено неколку зборови за тоа влијание врз нашите писатели. Јас би бил задоволен кога колешката Тодорова би рекла неколку зборови за француските литерати доколку се тие навистина земени како една база на влијанијата од француските преработки на античката литература, односно на мотивите, митолошки и други, врз нашите писатели. Меѓутоа главната тежина на тие влијанија требаше да ја фрли поправо на она што останало, што се пренело од класичните грчки и римски кај нашите (македонски, српски, хрватски и словенечки) писатели.